

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szócig 1 frt, kétszáz szócig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szócig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Az erdélyi ref. theol. akadémia.

Az erdélyi ref. egyházkerület mult évi gyűlése kitűz-
vén a kérdést, hogy „egy akadémiai színvonalon álló, tel-
jes központi, a közszellemnek és a theol. tudományok jelen
fejlettségének magaslatán álló theol. szeminárium mikor?
hol, minő elvek szerint? mily alapokból volna felállít-
ható?”-e tárgyban, mint tudjuk, két tervezet bocsáttatott
a nyilvánosság elé; az egyik Szász Domokostól, a másik
Dr. Kovács Ödöntől. Mindkét munkát tanulmány gyű-
mölése; mindkettőn a hazai ref. theol. tudományosság eme-
lésének és a lelkészképzés tökéletesítésének nemes törek-
vése vonul keresztül; mindkettő dicséretére válik a szer-
zőknek.

A nem sokára egybegyűlendő egyházkerületi gyűlés
határozni fog a két tervezet sorsa és a kitűzött kérdés jö-
vője iránt. Tájékozunk magunkat addig is e közérdekű
tárgy körül; s legyen szabad igénytelen nézetemet is nyil-
vánítani.

A feltett kérdésnek két ága van. Egyik, nevezetesen:
minő elvek szerint szervezendő a czélzott intézet? egészen
a tudomány ítélőszéke elébe tartozik; — a másik pedig,
t. i. hogy azon intézet mikor? hol? és mily alapokból volna
felállítható? teljesen gyakorlati jelentőséggel bír s inkább
az opportunitás körébe vág.

Szerzők a kérdés mindkét ágát tüzetesen tárgyalják;
de Kovács Ödön inkább az elsővel, Szász Domokos inkább
az utóbbival foglalkozik behatóbban. A kérdés éle azon-
ban, ugy látszik, ezen pont felé irányul: hol? Mert a tu-
dományos felfogás eltéréseit könnyebb volna kiegyenlíteni,
mint az eltérő nézeteket azon pontnál egymással kibéki-
teni. Azon pont teszi, ha nem csalódom, a tárgyhöz való
hozzászólást is kényesebb természetűvé.

Szász Domokos az intézetet Kolosvártt véli felállít-
tandónak, kapcsolatban az ottani egyetemmel s egybekötve
tanárképzéssel. Nem kívánja, hogy e miatt a nagyenyedi
papnövelde akár anyagi, akár szellemi tekintetben megrö-
vidíttessék, hanem hogy oly prot. theol. fakultás állíttassék

fel, mely a többi intézetekben nyújtott képzést részben be-
tettesse, részben kiegészítse, hogy így az ifjak ne legyenek
kizárólag a külföldi egyetemekre utalva s az a pesti egye-
tem mellett létező r. kath. theol. fakultással szemben, vilá-
gító tornya legyen a prot. világosságnak és szabadságnak.
— Aztán e czélra szolgáló tantervet és költségvetést is
közöl, kiemelve, hogy ily intézet számára Erdélyben Ko-
losvár a legalkalmasabb hely s ott kerülne az intézet fel-
állítására is, az egyetem helybenlételénél fogva, legkevesebb
költségbe.

Kovács Ödön az akadémiai tanítás sikerének alapfel-
tétéle gyanánt mindenek előtt a gymnásiumok megfelelő
berendezését sürgeti és fejtegeti, a mit egyébiránt Szász
Domokos is munkálatában hangsúlyoz, habár arra, tárgya-
hoz képest, részletesebben ki nem terjeszkedik. Majd az-
után az akadémiai tanítás jellemét s feladatát körvona-
lozván, és a „theol. szeminárium“ elnevezés körüli fogalmi
tévésztést igyekezvén kiigazítani, egy a Szász Domokosétól
több pontokban eltérő s kimerítően indokolt részletes tan-
tervjavaslatot ad. Tagadja, hogy a mi theol. intézeteink,
jelen szervezetekben is, csupa szemináriumok, azaz, gya-
korlati lelkészképzések volnának; kimutatja, hogy azok,
bár kívánni valót hagynak fenn, akadémiai jelleműek; s vé-
gül ajánlja, hogy az egyházkerület egy új és hasonczélú
intézet felállítása helyett, szervezze, az általa javasolt mó-
dosítások szerint, a nagyenyedi theol. intézetet, anyagi és
szellemi erejét pedig fordítsa a gymnásiumok, a tanár- és
tanítóképzésre stb. érdekeinek előmozdítására.

A kérdés könnyen nyerne megoldást, ha a nagyenyedi
theol. intézet Kolosvárra áthelyezhető volna. Miután azon-
ban erről, a mult évi egyházkerületi gyűlés határozata után,
már szó sem lehet: az egyházkerület czélbavett szándéká-
nak létesítése több nehézséggel jár.

Mig a kérdés egyszerűen úgy volt felállítva: marad-
jon-e a theol. intézet Nagyenyeden, vagy áttétessék Ko-
losvárra? azt, minden egyes szálaiban, magam is képes
voltam tisztán, világosan átlátni; — de mostani alakjában,
meg kell vallanom, több oldalról homályosnak tünik az fel-
elöttem. És ha ezen homályosság okát nem felfogásomban

s a helyi viszonyok és körülmények körüli tájékozatlanságomban kellene keresnem, hajlandó volnék azt hinni, hogy maga a kérdés is még tisztázásra, és a cél szorosabb körvonalozásra vár.

Nézetem szerint az első kérdés itt az, hogy az erdélyi ref. egyház számára elegendő-e egy theol. intézet? Ha igen; akkor a másik kérdés: vajjon a most létező megfelelő-e egy theol. akadémia kellékeinek? Ha nem; akkor azon kérdés nyomul elő: vajjon egy új intézet felállítása helyett, nem a meglévőnek szervezésére kellene-e az erőt fordítani?

Az egyházkerület által feltett kérdésből az tűnik ki, hogy a nagyenyedi theol. intézet jelen szerkezetében nem tekintetik akadémiai színvonalon álló theologiai intézetnek, és így olyannak, mely a tudomány jelen fejlettségének magaslatához képest, megfelelő képzést nyújthatna a theol. ifjaknak; — tehát, hogy kell gondoskodni intézkedésről, mely az e tekintetbeli hiányt fedezze.

Azonban Kovács Ödön munkálatában előadja s kifejti, hogy a nagyenyedi theol. intézet ez időszerint is akadémiai színvonalon áll s a tantárgyak benne a theol. tudományok jelen fejlettségének magaslatára szerint adatnak elő; következésképp, hogy ezen két szempontból, a nagyenyedi theol. intézetnek, főleg ha az általa ajánlott s könnyen foganatosítható módosítások elfogadhatók, egy felállítandó új intézet kiegészítő közbelépésére szüksége nincs.

Az egyházkerület által kitűzött kérdés azonban azt is mondja, hogy a célzott intézet teljesen központi és a közszellemnek magaslatán álló theol. szeminárium legyen.

Ezen két kellék valódi értelmében s határozott jelentése iránt nem tudom magamat egészen biztosan tájékozni.

A teljesen központi s á g, azt hiszem, nem a földirati helyzetre, nem is az intézet kiszemelendő helyének polgári s politikai fontosságára kíván vonatkozni, hanem tán azt jelezni, hogy a célzott intézet nemcsak a nagyenyedi, hanem általában az összes hazai ref. theol. intézetek felett úgy extensive, mint intensive annyira kimagasodjék, hogy az e hazában létező ref. theol. intézeteknek mintegy koronáját képezze. Ugy látszik, ez értelemben fogta azt fel Szász Domokos is; mert ezen intézet feladatát abban határozza meg, hogy az a többi intézetekben nyújtott képzést részben betetőzze, részben kiegészítse.

De ez micsoda esetekben tehető fel?

Először akkor, ha a többi theol. intézetek nem lennének teljesek, és így ha a theol. tanpálya bevégezése végett, a többi theol. intézetekből, vagy legalább a nagyenyediből, az ifjaknak egy vagy két évi tanfolyamra még okvetlenül oda kellene menniök. Azonban alig lehet feltennünk, hogy a létező hazai ref. theol. intézetek, bármely központiak nevezett theol. intézet kedvéért, magukat

ekként degradáltatni engedjék s bizonyosan még a kebeli theol. intézet, a nagyenyedi is, vindicálni fogná magának azon jogot, hogy benne az ifjak az egész theol. tanpályát végezhessek. — Vagy pedig

m á s o d s z o r akkor, ha ezen intézetben a theol. tudományok oly kiterjedésben és mélységben s a többi theol. intézetek tanárai felett annyira kiemelkedő tudományos tekintélyek által adatnának elő, hogy a más intézetekben pályavégzett theologusok is indítatva érezhetnék magokat, egy vagy más tantárgynak még újból hallgathatása végett, több vagy kevesebb semesterre ezen intézetet felkeresni. Már ha ezen intézet aztán csakugyan ily szellemi fölénytel bírna: akkor az a nagyenyedi tanuló, ha csak a megélhetés körülményei mást nem parancsolnának, legbölcsebben tenné, ha azon intézetet nem a theol. pálya végeztével, hanem mindjárt kezdetével fölkeresné; így nem kellene neki tanpályáját is a négy éven túl még meghosszabbítani. Sőt ezen esetben Nagyenyed is jobban tenné, ha erejét rá nézve hálásabb téren kívánná érvényesíteni.

Azonban a célzott intézetnek ezen szellemi fölénye mindig kérdéses dolog; mert a tanerők kiváló jelessége nincs állandóan ez vagy amaz intézethez köttetve s Németországban is ez vagy amaz tudományág legtekintélyesebb képviselője nem mindig Berlinben, hanem tán a kis Jénában, Tübingában vagy Heidelbergben volt. Szász Domokos tantervéből is azt látjuk, hogy ezen központi intézetben a sajátképeni theol. tudományok sem nagyobb kiterjedésben, sem több tanerő által nem kezeltetnének, mint azt más theol. intézeteink is tehetik. Sőt a Kovács Ödön tanterve a theol. tudományok összegét nagyobb mérvben és kiterjedésben öleli fel, mint a Szász Domokosé. Igaz, hogy Kolosvárt a theol. intézetnek az egyetem helybenlétezése előnyére szolgálhat; de ezen előnyt, nézetem szerint, pozitív mértékre csak akkor lehet venni, ha a theol. intézet az ottani egyetemmel szervi összeköttetésbe hozatik.

Az egyházkerület által kitűzött kérdésnek azon kifejezése pedig, hogy a célzott intézet a közszellemnek magaslatán álló szeminárium legyen, még bővebb magyarázatot igényelne Társadalmi műveltség, más, világi tantárgyakban való képzettség, vagy bizonyos theol. irány értendő-e az alatt? nem tudom. Csak annyit tudok, hogy a theol. irány kijelölése, főleg akadémiai színvonalon álló intézetnél, visszás dolog lenne; — a világi tantárgyakban való képzés nem a theol. intézet feladata; — a társadalmi műveltség elsajátítása pedig, ha nagy részben függ is a várostól, melyben az intézet van, de mindenesetre az iskola falain kívüli tere esik.

Theologiai akadémia, épen úgy, mint más akadémia, lehet egyetemben, és lehet egyetem nélkül; de mindkét esetben óhajtható, hogy egy gazdája legyen. Épen azért a theol. akadémia olyan szervezetét, mint azt Szász Do-

mokos tervezi, kapcsolatban a kolosvári egyetemmel, sok nehézséggel együtt járó dolognak tekintem. Ha az a theol. akadémia egyenesen a hitfelekezeté kíván lenni: akkor a hitfelekezet maga rendezze azt be úgy, hogy a theol. tanpályára megkivántató valamennyi tudomány abban képviselve legyen s egy némelynek hallgatása végett ne legyen kénytelen növendékeit másra utasítani. Vagy ha már ezt épen tennie kellene: akkor a két intézet közötti viszony és kapcsolat határozottassék meg, hogy a cél elérhető-e az egyes egyetemi tanár személyes hajlamától függően, hanem az minden körülmények között biztosítva legyen.

Ily kapcsolatnak létesítése egy ref. theol. intézet és egy egyetem között, a hitfelekezet és az állam között, felette nehéz, s ha a ref. theol. akadémia felállítása ezen kapcsolat létesítésétől feltételeztetik: attól tarthatni, hogy az bizonytalan hosszú időre elodáztatik. De ha az létesülne is, s az egyetem egy és más tantárgyra nézve a theol. akadémiának kisegítőjéül szolgálhatna is; bár figyelmen kívül hagyni nem lehet, hogy a mely segédtantárgyak a theol. szakpálya kiegészítéséhez tartoznak, azok az egyetem illető fakultásában nem mindenkor a theologus szükségéhez szabott alakban és mérvben adatnak elő: alig hiszem, hogy azon intézet ilyen módu pótolgatás mellett, igényt tarthatna a többi theol. intézetek feletti kimagasodásra; sőt mint önmagában nem teljes, kérdésessé tenné magára nézve az akadémiai nevezet is s elégnék tarthatná csupán a többi theol. intézetekkel való versenyfutást.

Hogy Kolosvárt legyen egy, ha nem is központi, de virágzó ref. theol. akadémia: ezt örömmel óhajtjuk. E cél valószínűsítésére azonban csak két mód mutatkozik előttem. Vagy a hitfelekezet maga állítson fel ott egy teljes theol. akadémiát, minden rangfokozati elsőség hangsúlyozása nélkül; mert a szellemi fölény kivívását bizni kell az idő lassan érlelő hatalmára s a tanári erők működésének eredményére. Vagy pedig, ha ily intézetnek önálló felállítása tulszárnyalja a hitfelekezet igénybe vehető anyagi erejét: oda kellene hatni, hogy a kolosvári egyetemen maga az állam egy prot. theol. fakultást állítson fel, mint a hogy a budapesti egyetemen ott létezik a r. kath. theol. fakultás. A mily alapon feltehető, Szász Domokos terve szerint, a Kolosvárt felállítandó ref. theol. akadémiának az ottani egyetemmel való kapcsolatba hozatala: épen oly alapon megteheti a kormány azon egyetemen a prot. theol. fakultás felállítását is. Itt és amott az államra nézve ugyanazon elvi kérdés forog fenn; s ha az elvi téren a kérdés csomója kedvezően oldatott meg, az államot, jelen anyagi helyzetében is, egy nagy cél létesítésénél, néhány ezer frtnyi évi kiadás meg nem akaszthatja. És ekkor tisztán állana egészen a kérdés, és nem lenne szükség a tervezett kombináció és kapcsolat által igényelt mesterkélt és nehézkes igazgatási és kormányzási módozatra.

Ez a theol. fakultás is bizonyosan minden felsőbbbségi igények nélkül kezdené meg pályafutását; s mindnyájan örülnénk és kész szívvel hódolnánk neki, ha erkölcsi és szellemi ereje által magának idővel a társak között a vezérszerepet kivívna. — Egyébiránt az erdélyi ref. egyházkerületnek legközelebbi érdeke ekkor is meglevő saját intézetéhez kapcsolódnék, s ha annak szervezete netalán nem felel meg egy akadémiai színvonalon álló theol. intézet kellékeinek, azt a kellő szervezkedésben és átalakulásban támogatnia és elősegítenie, önmaga iránti köte-

lessége. Mert mi hasznát venné ő annak, ha leendő lelkészének egy nagy része oly theol. intézetben nyerné képzését, mely sem akadémiai színvonalon, sem a theol. tudományok jelen fejlettségének magaslatán nem állana! A verseny a tudomány és tanítás terén is hasznos: de ezt a versenyt a kellő szervezés elősegítése és a termő talaj el nem vonása által kell a meglevő intézetre nézve is lehetővé tenni.

S még csak egy kérdést kell megvilágítanom s azonnal befejeztem cikkemet.

Az a kolosvári egyetemen fellítandó prot. theol. fakultás mi viszonyban lenne az egyházhoz?

Egy ily intézet felállítása kétségen kívül új és szokatlan viszonyokat idézne elő s az egyház részéről új intézkedéseket tenne szükségessé. Az természetesen nem úgy tekintetnék akkor, mint az erdélyi ref. egyházkerület intézete, hanem mint állami intézet, a mely nem egy vagy más egyházkerület érdekéből, hanem az egész hazai ref. vagy prot. egyházra való tekintetből állítatnék fel, az állam felügyelete és az egyetem kormánya alatt állana, s mint fakultás, gyakorolná az egyetemi jogokat is. Az egyháznak ezen fakultás dolgaiba semmi egyenes beleszóljója nem lenne; de mivel ő maga határozza meg, hogy lelkészének mily elméleti és gyakorlati képzettsége legyen: már azon ifjak irányában, kik azon theol. fakultásból a lelkészi pályára lépés végett nála jelentkeznének, teljes joggal fogná meghatározni, hogy a theologiai fakultástól hány semesterről s micsoda tantárgyak hallgatásáról mutassanak elő bizonyítványt és a lelkészképeségi vizsgát micsoda tantárgyakból állják ki. Határozhatja az egyház azt is, hogy a theol. fakultás elvégzése az egyetemen még magában véve ne m elegendő, hanem a leendő lelkészeknek a gyakorlati képzés szempontjából egy bizonyos időt a hitfelekezet egyik vagy másik intézetében is kell eltölteniök.

Mindezen szálait a kérdésnek könnyen megoldaná az egyház, csak állítassék fel Kolosvárt az egyetemen a prot. theol. fakultás.

A külföldön e tekintetben a hány ország és tartomány annyiféle szokás és rendszabály.

A tübingai egyetemnek két u. m. prot. és r. kath. theol. fakultása van, mintsintén a bonninak. A kik már württembergi prot. lelkészek akarnak lenni, nem elég, hogy csupán az egyetem theol. fakultását hallgassák, hanem a tübingai u. n. predigeranstalt vagy seminárium tagjai is tartoznak lenni; és a hitfelekezeti egyház ott érvényesíti rájuk képző befolyását. — Heidelbergben is az egyetem theol. fakultásán felül ott van a predigerseminárium, mely az egyetemen nyert elméleti képzetés gyakorlati feldolgozását célozza azoknál, kik bádeni prot. lelkészek kívánnak lenni. — Strassburgban is, legalább Németországban lett kapcsolata, mert mostani állapotjáról nem szólhatok, az ág. hitv. theol. fakultás, mint állami intézet mellett, ott volt az egyház hatósága alatt külön a seminárium is, melyben az egyház a maga saját céljai szerint adta leendő lelkészének a sajátlagos képzését; úgy hogy a kik a franciaországi ág. hitv. egyház lelkészei akartak lenni, Strassburgban nem csak az akadémiai, de párhuzamosan a semináriumi lelkészeket is tartoztak hallgatni s a két intézetben megfelelőleg voltak a lelkészek és tantárgyak beosztva.

Ezeket nem azért említém fel, hogy mi másként épen ne cselekedjünk, ha helyzetünk mást parancsol. A külföldi dolgoknak, melyeknek sokszor csak felületes ismeretét hozzuk haza

magunkkal a külföldről vagy szerezzük meg magunknak a könyvekből, mód nélküli követése és átültetni akarása, már sok intézményeinket bénította meg, sok nemes törekvésünket és buzgó fáradozásunkat tette gyümölcstelenné. Mi tegyünk úgy; mint viszonyainkhoz képest jónak látjuk.

Mindenesetre jó, hogy a hol az egyetemen theol. fakultás van, ott a hitfelekezet tartson helyben egy céljainak megfelelő szemináriumot, melyet a leendő lelkészek a theol. fakultás tanításainak hallgatása mellett látogatni köteleztetnének.

En tehát Szász Domokos tervéhez ily irányú változtatást és módosítást ajánlok. Hasson az egyházkerület, sőt az egész hazai prot. egyház oda, hogy az állam a kolosvári egyetemen egy prot. theol. fakultást állítson fel; — az egyházkerület, pedig gondoskodjék ott az egyetem tövében egy sajátképeni theol. szeminárium felállításáról, mely a theol. ifjaknak a fakultásból a lelkészi pályára való átvezetését képezné, — a melyben az egyház a leendő lelkészek képzésére a maga hitfelekezeti befolyását érvényesítené, és a melynek, mint gyakorlati irányú intézetnek, még a theologusok számára szolgáló benlakással és tápintézettel való egybekötése is a költségvetésileg felvett összegből bőven kikerülne.

Igy a célzott határozott körvonalban látom; de azt a Szász Domokos által tervezett bázison kellő siker reményével alig vélem kivihetőnek.

A mi pedig a nagyenyedi theol. intézetet illeti: az a nemalán szükséges szervezkedést mostani alapján is könnyen megteheti s egybefoglalva képezné az erdélyi ref. egyházkerületnek ugy theol. akademiáját mint szemináriumát.

Filó Lajos.

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

„Egyháziatlanság és üres templomok.“ Irta Mitrovics Gy.

(Folytatás és vége.)

A harmadik rész Pál apostol korától a legújabb időkig a hanyatló közerkölcsiség, nagymérvű corruptzió ijesztő rémét, rémletes képekben mutatja fel, annyira, hogy maga a t. szerző megdöbbenve mondja a 39. lapon, hogy: „tulajdonképeni feladata ellenére, majdnem a scandalumok krónikájának megírásába“ mélyed.

Ezer köszönet érte! a tudomány s egyháztörténelemre vonatkozólag kár hogy jobban bele nem mélyedett. Én megvallom, hizelgés nélkül vallom meg, az „egyháziatlanság és üres templomok“ a benne gyenge színekben szivárványló modernismus daczára is, nyereségnek, igen kedves, korszerű munkának tartom rapsodistikus egyházirodalmunkban: mert a hatalmas szellemfáklya fellángolását látom benne; mert azon sok értelemzavaró, tudósságot affectáló theol. értekezésektől lelkem akaratlanul is visszaborzad; mert végre nagyon találónak tartom a t. szerző 36. lapon Osterwaldra való hivatkozását, ki mint-ha ma mondaná azt, a mit 178 évvel ezelőtt oly nemes indignációval mondott: „nagy ez ösztönös indulat, melylyel gerjedez a disponsázióra nagyobb része a theologusoknak;“ mert legvégre, mint még Osterwaldnál is találóbban jegyzi meg szerző a 40. lapon: „ne feledjük el soha, hogy a tévesztés és gyaloglás együtt jár ez emberrel, mint árnyék a testekkel, s a mely folyó

mindig sárral és iszappal jár, menthetlenül elvész, ki gondatlanul vagy vakmerően lép hullámai közé.“ Pompás, hű képe a modern theologusok theológiájának, „condemna si menitor.“ ...

De térjünk át a negyedik, mint legfőbb horderejű részre.

Itt már idegen kutforrások, ügyesen összecsomagolt idézetek helyett — egy pár kivétellel — egyenesen magával találkozunk a nemes bátorságtól övedzett szerzővel.

E cikk a jeles műnek épen fele részét alkotja, s zömét, értékét tekintve, mind eltörpül mellette a három első, ez épen oly nagyságban, fényben és lelki erőben magasodik ki azok felett.

Találkozunk ugyan itt is heterogen elemekkel, melyek a magasztos hit, s valódi belső vallásos érzést, prot. orthodoxiát kerítésen kívül dobják, s az „egyháznak csak mint nevelő intézetnek tulajdonitnak társadalmi jelentőséget. Ezért állhatott az fel — ugymond a t. szerző a 43. lapon, annyi hányatások és kimélytelen megtámadások mellett is egész mostanáig.“

Nem! nem uram! ezt tagadom. Lelkem megdöbben önnek e kicsinylő s igazán ultra modern állítása felett. Nem a hit és vallás lobogója alatt hullottak-e el apáink sokan mint vértanuk? Zwingli Schvájczban, Gusztáv Adolf Lüzennél? Nem a hit és vallás lobogója alatt harsogott-e küzdelmi s diadalmi éneke az ön által annyiszor idézett Luthernek: „erős várunk nekünk az Isten!?“

„Olyan templom gyakorlást, a minővel a régi időkben, például az üldözések és más nyomtatások korszakában találkoztunk nem várhatunk többé“ a 44. lap szerint: szomorú jóslata, hit és vallásosságban prot. egyházi előhaladásunknak! még szomorubb! ha e 27. lapra visszatekintve, azt a tételt látjuk felállítva: „hogy egy gyakorlati lelkésztől elég az, ha ő m ű v e l t, t a n u l t e m b e r, szégyelni való csak az volna, ha valaki tudós is nem lenne, ha arra módja van.“

Szerintem nem elég a miveltség és tanultság — ez előttem másodrendű kérdés; első helyen ev. hit, s belső igaz hitből eredő vallásosság a főkéllék egy lelkészben, szégyelni való az, ha mást tanít, mást hirdetkatedrájában, mint a hogy azon kívül él, s elkötelezett állása ellenére hitetlenségével dicsekszik. Innen az „üres templomok“ s igaza van ez értelemben a t. szerzőnek, hogy így „olyan templom-gyakorlást, a minővel a régi időkben találkoztunk, többé nem várhatunk.“

De ... hátha ... mégis.

Üssük fel a 77. lapot. A t. szerző, ki a fennebbieket mondja, itt határozottan így szól: „az eddiginél komolyabb, mélyebbre ható, emelkedettebb szellemű vallásos nevelés azért az, a mire mindenekelőtt szükségünk van.“ Elvégre mégis itt már ama gyakorlati paptan, s lelkészképző tanárral állunk szemközt, kinek sikerdús vezénylete alatt, nem a modern theologia szurony rohamaival, hanem a szelid Megváltó evangyéliomi tanáival vétetnek be s döntetnek le az „egyháziatlanság és üres templomok“ erődei. Bizony tessék elhinni, h i t t e l p á r o s u l t n e v e l é s k e l l, mely a prot. hitesség kapcsait szorosabbra fűzze; bizony nagyon helyesen van mondva az „ev. prot. Lap“ 15. sz. 114. lapján: „hogy testületünk, főleg ifjabb része elmodernesedett, sujtsa az első vád azokat, kik hűtlenek lettek az egyházhoz, mely a legszebb bizalommal, lelkészek képzésével, ajándékozta meg őket, és ők mégis üszköt dobtak az ősi csendlak békés munkás lakói közé; másik vád azon egyházkerületeket illeti, kik megtürik, hogy az ők díjazásukért, az ők

áldozattal alapított, és most is áldozattal tartott ref. theol. intézeteikben más szellemű s elvű papok neveltetnek a helvét hitvallásu egyházak számára.

A 49. lapon „a prot. egyház elveihez hű orthodoxia“ is némi kegyes elismerésben részesülvén, szerző egészen a 63 lapig igazi morum censorként dörög; lángpallosának könyörtelen csapásai minden irányban suhognak; nincs kegyelem, nincs kiemelés, nincs bocsánat, s bár a biblia szózata engesztelőleg zeng feléje, mondván: „ne legyetek felettébb igazak“ rideg fenséggel fordul el tőle, s az egyháznak bűnösségét szemébe mondja a költővel: „mert kebleden fagyos tekercsivel, a büntudat kigyója csúszik el,“ s elítéli.

De jól van ez így.

Hány orthodox és modern egyház lapult meg az itt elsorolt tények logikája előtt? hányan húzták be orrukat az efféle viharos szelek zúzos csipése előtt? Én, míg ilyen erők küzdését látom az „egyházatlanság és üres templomok“ csataterén, legyenek bár még egyszer oly modernek, nem félek prot. egyházunk pusztulásától.

Majd a 66. laptól a 73-kig istenitiszteleteink lényegét tevő alkatrészt, az é n e k, é n e k l é s t, é s e g y h á z i b e s z é d e t veszi szerző azok árnyoldalait tekintve, bonczkése alá: „énekeink megbotránkoztatják istenről alkotott fogalmainkat, felháborítják nyelvtan iránti érzéseinket“ az „éneklés pedig a kinpadra húzott kegyesség szálnamat gerjesztő valatási kiáltozása“ míg egyházi beszédeinket „mint lényeges hibák a hitágazatok tulságos zaklatása, az erős dogmatikai oldal“ jellemzik.

E tekintelben irányadóul „Dobost“ tünteti fel a t. szerző.

Hadd legyen ezuttal szabad nekem is reflectálnom a nagy szónokra, kit második Kolmárként tisztellek, hogy i r á n y a d ó u l ő s e m t e k i n t h e t ő, mert ő ki másokat leczkézget, tulságba jár s egyik szélsőségből a másikba esik.

A vasárnapi törvények megsértése ellen dörögvén „egyházi beszédei első füzetének 42. lapján,“ csaknem a látítás terére lép: „földröket megveszi, elfoglalja a szomszéd határban lakó idegen nép, mely mint a rosz fa, csak harmadszori ültetés után fogamzott meg a mi atyáink bűneivel megkövített földben — ugyis jönnek, szállnak seregestől, mint a darvak stb.“ Mennyi evangéliom ellenes szeretetlenség, milyen kegyeletlen hálátlanság az elhunyt ősök emléke iránt, csak e néhány szavakban! . . . majd a fényűzés ellen kelvén ki az 56. lapon: „tudom — ugymond — hogy ha egyszer az aranylánczot nyakunkba vetettük, hordozzuk: pedig a vasláncz sokszor nagyobb becsületünkre válnék, mint az arany, melyet a gyáva ember nyakába hágy vettetni, a szabad ember még lábán se sziveli,“ tovább a 74. lapon: „maguk azok kiket polgári helyzetök arra büntetett, hogy mezőn, falun soha ne lakjanak, gyakran kijönnek hozzátok, tisztább levegőt szivni, látjuk őket a tavaszi szép napokban, seregestől kiköltözni a dohos falak közöl, látjuk őket mezeinken, vetéseink között járni és dongani mint a cifra bogarakat — és vajjon miért? azért, hogy a templomban istent imádjának, vagy hogy azt megfertőztessék, s civilizációjuk mérgével azokat a még tisztán maradt helyeket is bekeverjék?! stb. stb.“

Már kérem alássan, így még maga Luther sem beszélt, midőn Wörliczben papolt az anhalti fejedelem jelenlétében, s e felhozottakból maga is láthatja a t. szerző, hogy valamint a

dogmák, s bibliai flosculusokkal tömött templomi beszédek: ugy az efféle tulhajtott modern szónoklatok is, kivált miveltebb körunkban már, zengjenek, dörögjenek, villámozzanak bármily tekintélyes ajkáról, nem katedrára valók. Mindkét árnyalatut „a gyülekezet megunja, sőt kineveti.“

A 78. lapon áttér szerző egyházalkotmányunk revisiójára, s azt megrázva, megtetézve mérlegelvén, mindenáron arra törekvésünket hívja fel, hogy: „egyházi ügyvezetésünk anyagi oldalát illetőleg, ne függjünk egyedül csak a hivek adózásától, tegyük lehetségessé, hogy a ki fizetni nem bir, ne kelljen fizetnie — állítsuk fel az annyiszor sürgetett domesticát.“ Szerző idevonatkozó érvei épen nem ujak: de megújítani, minden alkalommal sürgetni, érdekünkben áll -- egy betűig aláírom . . .

Mint a mű betetőzése következik a zárbeszéd.

A nagyon tiszt. szerző, mint látszik, nagy kedvtelését tállja abban, ha olvasóit az egyháztörténelem sötét variációi közt jól meghurcolhatja, s mikor az utolsó fokig lehangolta: ott hagyja őket a faképnél.

Vagy . . . dehogyan hagyja! sőt hogy elmenjen egész kedve idéz „egy alapos tanulmányon nyugvó könyvből“ ekképen: „a keresztyénségnek n i n c s s z ü k s é g e e g y h á z r a — ma már nem beszélhetünk okosan egyházzal stb.“ pfuj! örültek háza! jöjjön el a te országod, s zárd czelláidba az ilyen alapos tanulmányon nyugvó könyvek íróit! s miután „bennünk magyarokban nem erős a vallás iránti fogékonyság — így folytatja maga részéről a t. szerző — ha amaz alapos tanulmányon nyugvó könyv jóslata teljesül, e jóslat rajtunk fog legelsőben betelleni?!“

Lám, lám! fordítsunk vissza csak a 19. lapra. Arra inti ott hatalmasan metsző gúnyorával Debreczent a t. szerző: „hagyjuk abba a jóslást, nehéz munka az, és nem embernek való“ mégis ő, nem csak az alapos tanulmányon nyugvó könyv írója nevében, hanem önmaga személyében is jósolgat.

Én részemről sem amaz alapos tanulmányon nyugvó könyv, sem a nagyon tisztelt szerző modern jóslatának nem hiszek — Istenbeni bizalmamat, mely van a Jézus Krisztus által, tőlem semmi jóslat el nem rabolhatja. Ezen a kősziklán épitem én, s építjük mi evangéliomi orthodoxok protestáns egyházunk felvirágzását, s az idők végeigleni fenállását — s nem jósoljuk: de hiszszük és reményljük, hogy ezen sem a modernek, sem a pokolnak kapui is, diadalmat nem vehetnek soha — soha!*)

L i t e r á t i J á n o s.

*) Legyenek áldottak szavai azon veterán harcosoknak, Simeoni korhoz közeledő, előttünk járó férfiaknak, a kik nemesen emelik fel tollukat, és szívöket az anyaszentegyház s az evangéliom védelmére, százaknak és ezereknek edzésére s vigasztalására. Még egyet. Mitrovics Gy. ur műve 6. lapján bizonyos látszólagos ellentétet jelez Lapunk 37. és 38. számában, legyen szabad erre megjegyeznem, hogy ott azon Schweitzerra gondoltak, a ki el nem modernesedett; s nincs is directe Sch. ajánlva ott, a hangsúly e tételen fekszik „az átültetők mindig azt válaszszzák . . . a k i n e k m ű v e m é l y e n k e r e s z t y é n.“ Ez pedig épen óvás és irányzás-szerű záradék. (Lásd. Lapunk I. évf. 339. oldalát.)

S z e r k e s z t ő.

B E L F Ö L D.

Máriaöld község s ev. egyház sorsa.

A minap említve volt, bár futólag csupán, Albertfalva telepítvény sanyaru helyzete. Ugyanily inségbe jutott a Duna árvize folytán a Pancsovához félórányira fekvő M á r i a föld telepítvényes község is. Nagy reményekre jogosító l e á n y - e g y h á z volt ez, 1070 lelket számlált, majdnem 3—4 kivételével valamennyi evang. vallásu. Nyelvre nézve tótok és németek. Isten annyira megsegítette őket, hogy csinos két iskola-házat, melyek egyszersmind imatermekül is használtattak, építettek, három harangot vettek, — s épen ez év folyamában anyaegyházzá akartak lenni s magoknak lelkészt választani. E nemes szándékuk kivitelét azonban az országszerte dúló árviz meghiúsította. Márczius havának 18-dik napján a veszély oly nagy mérveket öltött, hogy a jelszó ez vala: „Fuss vagy vessz!” Sokan futottak, a bátrabbak némelyike azonban a jobbnak fordultát várva, — ott maradtak. Megjött márcz. 20-ka, a veszély a legfőbb fokot érte el. Ekkor már egytől egyig az ott levő gőzhajókra szállva, minden podgyászukkal Pancsovára érkeztek. A láz és a nagy ijedtség számosaknál hallállal végződött.

A Duna vize azóta mintegy 3—4 lábnyira leapadt, de Máriaöld községe tényleg többé nem, csak névleg létezik. Valamennyi ház romba dőlt, a 8 ezer forintba került két iskola is egészen nyomtalanul eltűnt s a zord Duna hajjai által elsöpörtetett. Az egész község felett „az enyészet szelleme leng.”

A hitsorsosok jobbadán mind itt Pancsován vannak; egyik része azonban elszéledt a környéken. Voltak napok, a midőn 2—3 mult ki e szerencsétlen telepítvényesek közül egyszerre, a midőn máriaföldi s albertfalvai egyszerre kísértetett az örök nyugalom helyére. Az inség és veszteség nagy. Számosaknak mindene oda veszett, sok család nem tudja: mit fog holnap enni; mit fog ez évben aratni, mert a vetés, az emberek kenyere még mindig a viz alatt áll, s a hol a szántóföld már vízmentes: ott szürke iszap terül el. — A bánáti h. ev. egyházmegye, melynek élén a buzgó Kramán főesperes ur áll, bizonyára el fog mindent követni, hogy Urunk e kis hajója el ne vesszen. Az esperességben 50 frt gyűlt be egyelőre. Kívánatos lenne azonban, hogy egész hazánkban szóltatnának fel hitsorsosaink úgy Máriaöld, mint Albertfalva községek felsegélyezésére, hogy legalább a tanköteles gyermekek, kiknek létszáma Máriaöldön a 130-at meghaladja, az oktatásban részesüljenek. — Még mindig Pancsován vannak az árviz sujtottak, s bizton állithatjuk, hogy 6—8 év lesz szükséges, míg ujra azon lesznek a máriaföldiek, hogy a lelkészválasztáshoz járulhatnak. *)

Majdnem a mindennapi beszélgetés tárgya egy az itteni állam főrealtanodán levő tanárnak házassága, mely május hó első felében Feleken Kolosvár mellett kötött. A tanár Herrmann Antal, tudor, vallására nézve róm. kath. s jegyese izraelita. A nő már férjes volt, férjétől törvényszékieleg elváltatott. A mint e házasság hírére hallottuk, azt gondoltuk, bizonyára a nő keresztyénné lesz. A nő akart is áttérni, de Dr. Herrmann ur ezt nem engedte, hanem inkább ő tért át a mosaismushoz. Valóban nem mindennapi frigykötés! — Pancsova, 1876. Május 17.

N y á c s i k E n d r e, ev. h. l.

*) Mindkét egyház és község méltó a keresztyén hivek munkás szeretetére.

S z e r k.

Szabó Zsigmond temetése.

Néhai n. t. Szabó Zsigmond nagyszántói lelkész és egyházmegyei tanácsbíró koporsójához hivatott ma bennünket a részvét, az őszinte tisztelet. Egy, kevésen hívek bizonyult elfáradt szolgát kísértünk a nyugalom sirjába máj. 24-kén.

Megható jelenet egy némely egyház lelkészének temetése. Mint hervadt virág a halott-menyasszonyon, oly elszomorító a gondolat, mely átjárja lelkünket láttára a közönynek, mely koporsója körül könytelenkedik, pedig mily terhes a pálya ott, hol a szellemnek mintegy ki kell tépni szárnyait, hogy téjnek italával táplálja azokat, kik a keményebb eledelt el nem szenvedhetik. Vonhatja szelleme magasba, le kell lapulnia a röghöz, melyen szent nyája áll. Hasonlít a zárt völgy forrásához, melynek saját moraja képezi élet és halál-dalát, s habfodrai nem suttognak üdült partvirágokkal, nem mosolyogják vissza a napot; változatlan egyformaság a kör, melyen örömtelen utja kopárkodik. Mily fájó érzet, annyi tanulmány, oly sokoldalú képzettség birtokában, 32 évet pásztorkodni ott, hol az anyagi haszon csak nem azonos a kenyérüres kosárral! És dicsőült halottunk még e kevésen is hív volt; csak az a bántó, hogy pótlásául az örömtelenségnek mit hivatali helyisége nyújtott, miért volt rövid a 32 lelkipásztorkodási év arra: hogy már elhagyott hiveinek szemében egy árva részvétkönyet gyűjtött volna, melynek gyöngye, mint harmat a virágról lemosta volna a szegény élet sulyos porát elszálló lelkéről, s nyújtott volna utolsó örömet abban, hogy kik nem adhattak földi kincset, könyeik cseppein támaszszák fel a hálás emlék szívárványát, szemfedelül a hideg koporsóra. — Azonban

Ha nem csak a részvét, de a gyülekezet jelentékenyebb tagjai is hiányoztak, ott voltak gyászborult gyermekei a kikerült élt, nélkülözött; ott voltak esperesi vezérlet alatt számosan a bánatos lelkésztársak, a vidék iskola tanítói, kik együttesen, megható hangon zengték az elköltözött pásztor felett szomorú énekeiket; ott volt jó barátja a helybeli t. d. g. kath. lelkész, s mindezek fölött ott volt a beborult ég, s nem csak aládörögte ura parancsát hogy: legyünk hivesek mind halálig, hanem egyesíté is sűrű cseppeit a legjobb apát vesztett magzatok csorgó könyeivel.

Tudtommal másodszor ismételte hasonló esetben a könyörületes ég, ép e helyben a meg nem siratott, hivei által csak alig megtisztelt halott lelkipásztor iránti részvétét.

1843-ban én temettem el ezen egyház lelkipásztorát, s rajzolásával a hosszú életviszontagságainak, nem jutott egy köny a koporsóra, nem jutott nekem egy szárnyra keltett sohaj elismeréskép osztályomul, midőn a 42 évig hivataloskodott lelkipásztor szerény ravatalához buzgólkodtam hajlítani a részvétre ébredni kellő figyelmet; sirt az özvegy, bánat borult a nagykoru fi, és már akkor lelkész szemére . . . egyebek hallgattak. Akkor is az ég szánta meg a vagyontalan nőt, s mert egyedül sirt; társul szegődött hozzá az őszi borulat, és könyeikkel áztatottan jutott porladása helyére a koporsó.

Főlemlitettem én akkor ezt a sir fölött . . . de az már régen volt; ime azóta az utód is bevégezte pályáját.

Szabó Zsigmond született 1817-ik év május 1-ső napján K. Kun-Szabadszálláson Szabó István és Halász Mária szüleitől. Tanulását ott helyben kezdette, Kecskeméten folytatta, s Debreczenben kitűnő szorgalommal bevégezvén, esküdt felügyelő,

1811. k.-marjai rektor lett, és honnét most kiköltözött Nagyszántón 1844-ben kezdte s 1876-ik máj. 21-kén végezte be lelképásztori hivatalát.

Szép s a lelkész teendőit, hatását feltüntető szónoklatot tartott a boldogult társ felett t. Szabó Károly ártándi lelképásztor ur, a temetőben t. Nádudvary Lajos borsi lelkész ur mondott egy hatásos imádságot, melybe bele dördült az ég, melyet ünnepélyesített a meny esőkönye.

Áldás lebegjen az altató porokon! Béke és megnyugvás az apát vesztett családtagokon! s mi vegyük fel és vigyük tovább Jézusunk keresztjét, dicsekedvén a nyomoruságban is azzal, hogy Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk.

G a a l I m r e.

K Ü L F Ö L D.

(Német egyetemi hírek. A hollandiai theologiai fakultások ügye. A helvét reformerek és az ottani lelkészársulatok ez évi gyűléskezései. Báró Holtz berlini hittanár préposttá avatása. A francia Revue des Deux Mondes.)

Mióta a hannoverai protestáns egyetemi agitálások megszűntek, úgy látszik, hogy a német protestáns egyház helyzete is ismét nyugodtabb alakot öltött magára. Most már megint csendes az egyházi élet tere; de mindez talán csak azért történik így, hogy azután adandó alkalommal, annál viharosabb legyen a kitörés.

Jelenleg épen a szemeszter kezdetén levén, leginkább egyes egyetemi hírek azok, a miket itt a magyar prot. olvasóközönségnek jelezni jónak látok.

A Protestantische Kirchenzeitung szerkesztője, Schmidt, P. W. berlini theologiai privatdocens, bási egyetemi rendes tanár lett. Nagy harc folyt annak idejében Bázelen Schmidt elválasztása miatt. Jóllehet az ottani theologiai fakultás, mely határozottan pozitív színezetű, lehetőleg elleneszegült e modern hittanár kandidálásának, — a városi radikális nagytanács azonban, a melynek füle — úgy látszik — vizket az új tan után, utóljára is győzött s Schmidt e hó elején meg is tartá székfoglaló beszédét. Most már a bázelieknek is jutott egy pár a modern theologokból, amennyiben az eddig is itt tanárkodó Overbeck F. határozottan ezen iránynak követője. Ez az Overbeck ur különben igen sajtószerű ember. Ezelőtt egy pár évvel egy kis pamphlet jelent meg tőle, a melyben a hitet a tudattal örökre kibékülhetlenné lenni állítván, ezáltal megtagadja a theológiától a tudományos érdemet. Így gondolkoznak a jezuiták és ultramontán r. katolikusok is, azért nem izlik nekik, hogy a theologia egyetemi színvonalra emeltessék. Lám, lám . . . csak mégis van sok oly pont, a hol a modern prot. theologusok az ultramontánokkal összetalálkoznak.

A heidelbergai hittani fakultás is sok változáson ment keresztül az utolsó pár év alatt. Most is egy kitünő erőttől fosztatott meg. Dr. Schultze H. előbb bázeli, majd strassburgi rendkívüli tanár, kinek „Ó-szövetségi történelem“ című műve nagyban használtatik a német hittanhallgató ifjuság által, a göttingai egyetemre nyert meghívást. Schultze helyét Heidelbergában Dr. Holsten K. berni hittanár foglalta el, a ki egyike a leghatározottabb baurianusoknak. A heidelbergaiaknak tehát mindég negatív irányu ember kell. Jó lenne pedig, hogy ha ők is figyelmeznének az idők jeleire s belátnák, hogy ott áll már

ügyök, hogy előbb vagy utóbb, kötéllal se lesznek képesek hallgatókat fogni. Ugy látszik, hogy a német theologiai ifjuság nem barátokozik a modern theológiával. A Protestantische Kirchenzeitung egyik cikke, keservesen panaszkodik a hittanulók e konoksága felett; nem különben csudálkozását fejezi ki a felett is, hogy a modern irányu lelkészek gyermekeiket a theologiai pályától elvonják. Nincs ezen mit csudálkozni; de még az se lenne valami különös, ha magok e modern férfiak is odahagynák az egyházat, mint a melynek tanait ugyis minden lépten s nyomon kigúnyolják!

Schneke is visszahuzódott az akadémiai küzdterről és pedig mint hirlik azért, mert meg kellett írni e hires modern férfinak, hogy már a mult szemeszterben csak is egy hallgatója akadt; helyét Dr. Bassermann, jénai privatdocens foglalta el, a kiről annyit tud a világ, hogy egy modern szellemű predikációs könyvet adott ki.

Azt már jól tudjuk, hogy nem rég az olasz kormány a theologiai fakultásokat számüzé az egyetem köréből, hogy ezáltal is annál biztosabb utat nyithasson az ultramontánoknak. Ime a liberális irányu protestáns Hollandia is hasonló eljárási módot akart követni, midőn teljes erővel odatörekedett, hogy a theológiát kizárja az egyetemekről. Sok keserű vita után azonban az állam végre is engedett. A theologiai fakultás ezutánra is megmarad az egyetemeken; a dogmatika és gyakorlati hittudományok tanítása azonban innen kirekesztetett s ezen tantárgyak kezelése a theologiai semináriumoknak engedtetett át.

A helvét reformerek ez évi gyűléskezése e hó 16-kán St. Gallenben, e modern fészekben, tartatott meg. Vajjon kaptak-e meghívást a hasonszörű modernnek onnan a „Puszteland“-ból? A schweiczi lelkészársulat, a mely eddig is már sok életrevaló jelt adott magáról, ez évi nagygyűlését augusztusban Bernben fogja megtartani. Két, felette érdekes théma van kitéve a vitatkozásra. Egyik „A vallás és morál egymáshoz viszonya“ felett. Előadó Langhaus E. semináriumi tanító Münchenbuchsenben; a másik théma pedig ez: „Lehetséges-e a helvét ref. kanton egyházak centralizációja s ha igen miként?“ Előadó Perrochet neuchateli lelkész és tanár.

Báró Goltz, előbb bázeli, később pedig bonni hittanár, — kinek nem rég megjelent jeles pozitív irányu műve: „Die christlichen Grundwahrheiten oder die allgemeinen Principien der christlichen Dogmatik,“ annak idejében a „Figyelmező“ által is melegen ajánlatott a mi modern theologusaink figyelmébe, — e hó 15-kén szenteltetett fel berlini préposttá a Szt. Péter nevű templomban. Felavatása egész ünnepélyességgel történt meg s jelenvolt azon maga a kultuszminiszter Dr Falk is.

Sayous Ede derék s melegkeblű barátunk, a Revue des Deux Mondes jeles francia folyóirat ez évi áprilisi számában, ismét egy terjedelmesebb cikket közöl Magyarországról a következő czimvel: „L'avenir de la Hongrie.“ E cikkben megemlékezik Debreczenről is, mint a reformátusok főhelyéről „la principale ville réformée.“ — Felsőről több magyarországi tudóst s köztők Révész Imrét is. Mindenesetre jól esik látnunk, hogy akadnak a tudós külföldiek közt is egyesek, a kik nem tartanak bennünket oly civilizálatlan barbaroknak, mint ezt a pöffeszkedő és gögös német sajtó legnagyobb része teszi!

A k a d e m i k u s.

K Ü L Ö N F É L E K.

Viktor Bernát ur körlevelében tudatja, hogy a budapesti biblia telepet (Deáktér 3. sz.) melynek egyedüli célja a szentírás terjesztése minden nyelven és minden hitfelekezet számára, ifju Millard. H. G. urtól, a ki Bécsbe költözött át, márcz. 1-én átvette s ő fogja vezetni. Viktor ur személyesen is megfordult Debreczenben máj 27-én, s itt több szakemberrel megismertette magát. A szentírás terjesztés szent ügyének virágzást kívánunk!

Protestáns Egylet. Egy az irodalom terén is munkás lelkész barátunk május 28-ról írja „Egymás dicsősége s dicsőítésétől elvakult emberek azok, kik képesek azon egyedül csak az Üdvözítő megjelenésére alkalmazhatott szavakat „ma lett üdvössége e háznak“ saját gyarló munkásságuk tömjénezéseire alkalmazni.“ Célzás egy tanár azon tételére, melyben Kecskeméten az unitárius lelkész felolvasását így üdvözölte: „Ma lett üdvössége ezen városnak.“ — Hová jutottunk, hogy az üdvösség is így modernizáltatik? — Ugyan e tudósító a prot. egylet bevallott apadását „a ferde irány felismerésének“ tulajdonítja, mint főoknak.

(Halálozás.) Szilágyi Ferencz a magy. tudom. akadémia tagja, a kolosvári ref. főtanoda egykori tanára, a történelem egyik nevezetes buvára május hó 20-kán Budapesten jobblétre szenderült. A boldogult született volt 1797-ben april 14. Kolosvárt, hol hasonnevű atyja ref. lelkész és tanár volt — Lengjen béke hamvai fölött!

Egy cseh lap.*) „Evanj. cyrkevník“ című cseh ágost. hitv. ev. lap fölemlítette jó neven az „ev. protest. lapot“ is dicsőréttel elismerve, hogy ez, eleven irmodorral, Krisztust híven hirdeti, csak azt az egyet téveszti szem elől, hogy a „v i s z o n y o s s á g o t“ keresztül nem viszi a — nemzetiségekre nézve. Elismeri ugyan, hogy más nemzetiségek ellen nem beszél úgy, mint más lapok beszélnek, de nem is védi azokat a támadások ellen s így jóváhagyja ezeket. Az „ev. prot. lap“ ama netaláni ellenvetésére, mintha a keresztyénségnek vagyis az egyháznak nem volna semmi köze a nemzetiségekkel, válaszolja, hogy a keresztyénség ép a régi rómaiak s görögök ellenében valamennyi nemzetiséget egymással koordinálta, adván nekik nem csak jogot, kivált fejlődési jogot, m i n d e n o l d a l u fejlődési jogot, de az ezen joggal élhetés eszközét is, a mely is a kinekinek — szellem tetszése szerint — adta nyelv; azután, hogy a reformáció, b i z o n y o s tekintetben az a n y a n y e l v e k v a l l á s a; végre, hogy az „ev. prot. lap“ maga is sürgeti mind a két protestáns magyar egyetemet. Mindenoldalu fejlődés csak az a n y a n y e l v segítségével lehetséges, minden nemzetiség követelheti ezt, ily követelés nem honárulás, hanem honzeretet. Ez a viszonyosság! (V é r t e s.)

S z l á v n y e l v. A kultus minisztérium Berzeviczy Ti-

*) Mi testvéri ker. érzettel voltunk s vagyunk másnyelvű honfi társaink iránt, mivelődésöket előmozdítani kívánjuk anyanyelvöket valóság s tudomány terén respektáljuk; csak azt kérjük: a hazátök is szeressék, állam törvényeinket tiszteljék s a politikát a szent vatlással ne vegyítsék össze.

S z e r k.

vadar, volt megyei iskolaszék ajánlatára lefordította a már maticzai szláv nyelven létező népiskolai kézi könyveket sárosi szójárásra, melyekkel leginkább a nem protestáns népiskolák élnek, a protestáns népiskolák élvén inkább a cseh-szláv szójárással, mint a melyben egyházi könyveik szerkesztvék.

P ü n k ö s t. A pünkössti ünnep követségbe a debreczeni főtanodából kibocsáttatott hitész 88, jogász 37, középtanodai 8-ik osztályu 34, hetedik osztályu 7, harmadik éves képezdész 2, összesen 168 ifju.

L a v e l e y e E. tanulmánya „a protestantismus és catholicismus“ felett Brüsszelben 16-od rét francziául megint megjelent, e legujabb kiadás előszavában jelezve van a magyar fordítás kiadás is így „en hongrois par Derezenyi M. Sándor“ előtte van említve a portugál, utánna a hollandi fordítás. Említett tanulmány magyarul még mindig kapható a hazai könyvárusoknál s Debreczenben Telegdy K. Lajos könyvkereskedésében, 30 kron.

A d a k o z á s. I. Mélius - Emlékre n. t. Filó Lajos reform. lelkész Nagy-Körösön küldött 4 frtot. Eddigi összeg 339 frt 61 kr.

II. A tiroli első protestáns templomra t. Dr. Kovács Sándor debreczeni jogtanár 1 frt. Eddigi összeg 2 ft.

Balogh Ferencz. felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat

gymnasiumi tanári állomásra.

A hód-mező-vásárhelyi reformált fő-gymnasiumban az egyik mennyiség,- és természettudományi tanszékre pályázat hirdettetik.

A tanszékhez kötött tantárgyak: mennyiségtan az V. VI. VII. -és VIII- természetrajz az V. VI,- és természettan a VIII-dik osztályban, hetenként 22 órán. Évi fizetés: 800 oszt. ért. forint, évnegyedenkénti részletekben kiszolgáltatva.

A pályázók életkorukat és szakképzettségüket igazoló okmányaikat kellőleg fölszerelve nagyt. Szeremlei Sámuel lelkész urhoz a folyó évi junius 30-ig bezárólag küldjék be.

Hód-Mező-Vásárhely 1876. május 24.

1—2

A reformált egyháztanács.